

Hausner Gábor,[✧] Margit István[✦]

Perjés Géza munkásságának tudományometriai feldolgozása

DOI 10.17047/HADTUD.2023.33.3.110

Perjés Géza (1917–2003) a 20. századi magyar hadtudomány egyik legjelentősebb, nemzetközileg is ismert képviselője húsz éve, 2003 őszén hunyt el. Fél évszázadot átívelő kutatói pályafutása során több mint kétszáz tudományos munkát írt a magyar mellett angol, francia és német nyelven a hadtudomány (azon belül is elsősorban a hadtörténet) és a statisztika- és irodalomtörténet területén. Tanulmányunkban egy új, már Perjés elhunytá után szárnyra kapott tudományág, a tudománymetria segítségével mutatjuk be szerteágazó életművét és annak hatását. Első lépésként összeállítottuk Perjés Géza műveinek bibliográfiáját, majd 203 tudományos publikációjának adatait feltöltöttük a magyar tudományos közösség által megjelentetett publikációk és hivatkozások 2009-ben elindult nyilvános adattárába, a Magyar Tudományos Művek Tára (MTMT) felületére. Ezt követően hazai és külföldi adattárak, keresőprogramok és az autopszia segítségével visszakerestük és kigyűjtöttük a műveire történt magyar és külföldi hivatkozásokat. E munka eredményeként a mai napig 860 független idézést regisztráltunk (ennek közel egyharmadát külföldi munkákban), ezek alapján Perjés Géza számított Hirsch-index mutatószáma 19-es, ami igen jelentős a magyar hadtudomány egészét tekintve. Perjés szellemi öröksége mostantól az online térben is látható, megőrizve és elérhetővé téve azt az utókor számára.

KULCSSZAVAK: Perjés Géza, magyar hadtudomány, tudománymetria, Magyar Tudományos Művek Tára, Hirsch-index, szellemi örökség

A Scientometrics Analysis of the Oeuvre of Géza Perjés

Géza Perjés (1917-2003), one of the most important and internationally renowned representatives of 20th century Hungarian military science, passed away twenty years ago, in autumn 2003. During his research career, which spanned half a century, he wrote more than 200 scientific works in Hungarian, English, French, and German in the fields of military science (including military history), statistics, and literary history. This study presents his wide-ranging oeuvre and its impact with the use of a new discipline, scientometrics, which

✧ Magyar Hadtudományi Társaság – Hungarian Association of Military Science;
E-mail: ghausner@gmail.com; <https://orcid.org/0000-0002-4837-5149>

✦ Nemzeti Közszolgálati Egyetem, Egyetemi Könyvtár –
National University of Public Service, University Library;
E-mail: margit.istvan@uni-nke.hu; <https://orcid.org/0009-0004-8344-1916>

took off after Perjés' death. As a first step, the data of Géza Perjés' 203 scientific publications were uploaded into the Hungarian Science Bibliography (MTMT), the Hungarian scientific community's public repository of publications and references, launched in 2009. Then Hungarian and foreign citations to his works were retrieved and extracted using national and foreign repositories, search engines, and autopsys. As a result, 860 citations have been registered to date, and Géza Perjés' calculated H-index is 19, which is very significant for the Hungarian military science as a whole. From now on, the intellectual output of Perjés' long career is available online, preserved, and made accessible to later generations.

KEYWORDS: Géza Perjés, Hungarian military science, scientometrics, Hungarian Science Bibliography, H-index, intellectual heritage

Éppen húsz éve, hogy 2003 őszén a 20. századi magyar hadtudomány jeles képviselője, Perjés Géza (1917–2003) lehunyta szemét. Jóllehet a hazai hadtörténetírásban páratlanul áll sokoldalúsága és modellalkotó képessége, munkásságáról, kiterjedt életművéről nem készült monografikus összefoglalás.¹ Ennek számos oka közül az egyik, hogy a 70-es évek végére kiszorították a hazai mainstream tudományosságból, és élete végéig méltánytalan és sok esetben nemtelen támadások érték.²

Az évforduló nyújtotta alkalommal élve, egy Magyarországon csak Perjés elhunyt után szárnyra kapott tudományág, a tudománymetria segítségével kívánjuk bizonyítani, hogy ő volt a 20. századi magyar hadtudomány legjelentősebb és legnagyobb hatású auktora, akinek szellemi hagyatéka ma is eleven élő örökség itthon és külföldön egyaránt. Ismerve vonzódását a kvantifikációhoz, valószínűleg tetszene neki az a módszer, amellyel számszerűsítve igazoljuk R. Várkonyi Ágnes történész, akadémikus hipotetikus állítását: „Ha a történetíró munkájának maradandó értéke a folytathatóságban rejlik, akkor Perjés Géza életműve az utóbbi fél század magyar történetírásának egyik legjelentősebb részét alkotja.”³

1 Életművének értékelését lásd: R. Várkonyi 1999. Hadtörténetírói munkásságának rövid méltatását lásd: még: Pamlényi 1967, 1198.; Nagy 1967, 1212.; R. Várkonyi 2005.; Nagy M. 2007.; Romsics 2011, 428., 435. Veszprémy 2014.; Hausner 2020.; Hausner 2022. Katonai pályájáról legújabban lásd: Rainer 2018, különösen a 42–49., 68–72., 109–113., 219–223., 366. Perjés sokoldalúságáról és hatásáról sokat elmond, hogy a tiszteletére készült, de már halála után, 2005-ben megjelent emlékkönyvbe felszáz kutató (köztük amerikai, francia és osztrák történész) írt tanulmányt: *Az értelem bátorsága*. 2005.

2 Barta 1976.; Kosáry 1978.; Szakály 1979; Barta 1980. 1977-ben Mohács könyve kiadási viszonyosságai kapcsán (a Gondolat Kiadó a lektorok véleménye alapján visszaadta a kéziratot és szerződést bontott vele) egyenesen úgy érezte: „Egy maffia van körülöttem, igaz, hogy jelentős pártom is van, s most ki kell állnom, hogy szétvágyam a körülöttem fonódott utálatos szövevényt és híveim bizalmát megerősítem.” Perjés Géza levele Ismeretlennek, Budapest, 1977. IX. 5. Bárczy Jánoshoz 1977. V. 21-én írt levelében meg is nevezi őket: „...valamilyen maffia szerveződött körülöttem történészekből, akiket itt-ott megfricskáztam, ... Kosáry Domokost pedig egy írásomban ki is szerkesztettem, miután ő kezdett el támadni. ... Az egész ügyet még nem tudom áttekinteni, de a huzavona mögött ő állhat... Tudod Jancsi, néha nagyon rossz napjaim vannak. Egyszerűen nincs fórum ebben az országban, mely egyáltalán kapiskálná azt, amit csinálók. A »katonai logika«, a »háború modellje« olyan dolgok, amiről világszerte beszélnek – sőt, a számítógépek már csinálják is!” A levelek forrása: NKE Egyetemi Könyvtár – Központi Könyvtár, Perjés Géza-hagyaték, sz. n. Mindehhez járult a nemzetközi történettudomány hadtörténetírás ellenes légköre ezidőtájt, amelyet a francia Annales-iskola tagjainak többsége is képviselt, valamint a hazai hadtörténetírás önreflexiójának szinte teljes hiánya. Az Annales francia kritikáját a hadtudomány-hadtörténet szempontjából lásd: Coutau-Bégarie 1983.; Coutau-Bégarie 1989. Perjés felfogását és módszertanát utóbb egyes hermeneutikai, eszmetörténeti indítatású, kontextualista irodalomtörténeti és posztmodern történeti diskurzusok képviselői is kikezdték. Vö. Gyáni 2006.

3 R. Várkonyi 2005, 9.

A Magyar Tudományos Művek Tára adatbázisa

A tudományos élet és a tudományos közösségek szellemi termékei a tudományos publikációk. A világon évente több millió ilyen dokumentum születik.⁴ Egy ekkora volumenű információs adatáradat és tudományos teljesítmény minőségét és jellemzőit nyilvánvalóan szükséges számokkal, mutatókkal mérni, statisztikailag bemutatni. A szerzői tudománymetria a szerzők tudományos teljesítményének dokumentumtípusok szerinti megoszlását és a közlemények független idézéseinek számát vizsgálja. Ez utóbbi esetben alkalmazandó az úgynevezett Hirsch-index vagy H-index, amely azt mutatja meg, hogy egy adott szerző adott művére hány független hivatkozás érkezett. A tudományos teljesítmény persze nagymértékben függ a kutató szakterületétől, annak a folyóiratnak a rangjától⁵ vagy a kiadó nemzetközi hírnevétől, ahol egy-egy publikáció (folyóiratcikk vagy könyv, könyvfejezet, konferenciaközlemény stb.) megjelent.⁶

A tudományos közlemények és hivatkozások nyilvántartására, keresésére, a teljesítmény statisztikai leírására a Scopus és a Web of Science⁷ nemzetközi adatbázisok, indexelő publikációs adattárak szolgálnak. Az ezekben megtalálható publikációk és idézések az adattárak által nyilvántartott, nemzetközileg elismert tudományos folyóiratokban és könyvekben megjelent művek és hivatkozások.

Magyarországon a hazai tudományos közösség által megjelent publikációs és hivatkozási adattár a Magyar Tudományos Művek Tára (a továbbiakban: MTMT).⁸ Az adatbázis 2009. július 1-jén indult, azzal a szándékkal, hogy az itthon és külföldön megjelent, elsősorban magyar vonatkozású tudományos dokumentumokat és az azokra érkezett hivatkozásokat rögzíteni lehessen a felületen. A jelenlegi változat, az MTMT2 2018. november 1. óta üzemel. A magyarországi szerzők tudományos teljesítményének mérésére idézettség szempontból a már korábban említett H-index mutatószám szolgál, melynek értéke a rendszerben az adott szerző összefoglaló táblázatában található meg. Az MTMT-ben jellegük szerint megkülönböztetünk teljes tudományos műveket (például tudományos folyóiratcikk, monográfia vagy szakkönyv, azok fejezetei, tanulmány- és konferenciakötet és azok tanulmányai), ismeretterjesztő publikációkat (heti- vagy havilapok, magazinok egy adott terület ismeretét bővítő írásai), közérdekű írásokat (például riport, interjú, napilapban megjelent rovat, cikk). A rendszer célja elsősorban az, hogy abban a szerzők teljes tudományos munkássága rögzítve legyen.

Perjés Géza munkássága az MTMT rendszerben

Több mint egy éve kezdtünk el gondolkodni azon, hogy Perjés Géza hosszú kutatói pályafutásának eredményeit, a hadtudomány mellett a történetírás, a statisztika- és irodalomtörténet területére is kiterjedő munkásságát hogyan lehetne nyilvánosan

4 Forrás: https://en.wikipedia.org/wiki/List_of_countries_by_number_of_scientific_and_technical_journal_articles (A letöltés dátuma: 2023. 02. 20.)

5 Forrás: <https://www.scimagojr.com/aboutus.php> (A letöltés dátuma: 2023. 02. 20.)

6 Forrás: <https://u-szeged.hu/dokint/publikalas/tudomanyometria> (A letöltés dátuma: 2023. 02. 20.)

7 Forrás: <https://u-szeged.hu/dokint/publikalas/keresok-indexelok> (A letöltés dátuma: 2023. 02. 20.)

8 Forrás: <https://mtmt.hu/> (A letöltés dátuma: 2023. 02. 20.)

hozzáférhetővé tenni, hatását számokban is megjeleníteni az online térben. Így patant ki az ötlet, hogy publikációit az MTMT jó egy évtizede működő adatbázisába töltsük fel. Rövid tájékoztató nyomán kiderült, hogy ennek két előfeltétele van: a szerzői bibliográfia összeállítása és a szerzői regisztráció. Miután a teljes bibliográfia elkészült,⁹ a tételek feltöltése előtt Perjés Gézát kvázi élő szerzőként regisztrálni kellett az adattár rendszerében. Az MTMT felületén ugyanis egy adott szerző közlemény és hivatkozás rekordjai akkor kezelhetők, szerkeszthetők utólagosan is, amennyiben az illető egy úgynevezett affiliációval, intézményi hozzárendeléssel rendelkezik. A publikációs életmű rögzítéséhez így elengedhetetlen volt, hogy Perjés Géza „tiszteltbeli NKE munkatárssa”¹⁰ váljon, beemeljük őt a Nemzeti Közszolgálati Egyetem intézményi hierarchiájába.

A posztumusz MTMT szerzői profil létrehozását követően került sor a publikációk adatainak manuális feltöltésére az adattár felületére. Az MTMT-ben az első belépést követően van lehetőség arra, hogy a szerzők a társszerzők vagy más szerzők által rögzített rekordokat az adott szerző magához rendelje, így nincs szükség rá, hogy a publikáció újból felvitelre kerüljön, és ez által többször is szerepeljen az adattárban. Perjés Gézának is megtalálható volt már néhány közleménye, melyeket még a regisztrációt megelőzően történész kollégái rögzítettek (feltehetően azért, mert idézte őket valamelyik művében). Ezeknél a közlemény rekordokat hozzárendeltük a szerzői profilhoz, és bekerültek a publikációs listába.

A folyamat befejeztével az MTMT-ben láthatóvá vált Perjés 203 tételt tartalmazó életműve, melynek több mint kétharmada tudományos közlemény. Tizenegy könyv mellett hatvannál is több tudományos cikket és közel harminc könyvfejezetet írt. Publikációinak körülbelül 10%-a idegen nyelvű. A tudományos művek mellett ismeretterjesztő írások, újságcikkek, vitacikkek és médiaszereplések (rádiós és televíziós interjúk) színesítik munkáinak listáját.¹¹

Míg a bibliográfia tételeinek rögzítése a rendszerben viszonylag hamar elkészült, a hivatkozások megkeresése és gyűjtése hosszú kutatómunkát igényelt. Az idézéseket tartalmazó lista folyamatosan bővült, kiegészült újabb tételekkel.¹² A tudományos láthatóság hitelességének érdekében kizárólag a független hivatkozástalálások felvitele jöhetett szóba. Az első néhány idézskapcsolati rekord 2022 januárjában került bele a rendszerbe, és mivel 2023 februárjában is történt még rögzítés, így az idézések feltöltése több mint egy év időtartamot ölelt fel.

A meglévő nyomtatott forrásokban való idézések megkeresésén túl komoly erőfeszítést igényelt a hivatkozások elektronikus forrásokban és adatbázisokban való megtalálása. Az interneten és a Nemzeti Közszolgálati Egyetem (a továbbiakban: Egyetem)

9 Perjés bibliográfiájának első változatát Andaházi Szeghy Viktor készítette el a Perjés-életrajzban: *Az értelem bátorsága*. 2005, 835–850.

10 Forrás: <https://m2.mtmt.hu/gui2/?type=authors&mode=browse&sel=10081629&view=dataSheet> (A letöltés dátuma: 2023. 03. 27.)

11 Forrás: <https://m2.mtmt.hu/gui2/?type=authors&mode=browse&sel=10081629&view=pubTable> (A letöltés dátuma: 2023. 10. 21.)

12 Ebből a közös munkából Hausner Gábor a szerzői bibliográfia összeállítását, valamint a hazai publikációkban megjelent idézések felkutatását, Margit István a közlemények MTMT-be való feltöltése mellett a külföldi publikációkban megjelent idézések keresését és a rendszerben való rögzítését végezte.

által előfizetett adatbázisokban¹³ sikerült összegyűjteni a Perjés Géza műveire történt idézések körülbelül kétharmadát. A korábban már említett Scopus és Web of Science indexelő adattárak például több mint harminc olyan publikációt tartalmaznak, melyek idézték a szerzőt. A Google és a Google Tudós keresőjében is sikerült rábukkanni számos, Perjést idéző munkára. Több hivatkozó mű esetében lehetőség volt betekinteni a teljes szövegű dokumentumba, így előfordult, hogy egy konkrét, a keresés során beírt idézett közleményen kívül több publikációt is hivatkozott az adott mű Perjéstől.

A hazai intézményi adatbázisok, a repozitóriumok közül a leggyakrabban a Magyar Tudományos Akadémia adattára (REAL) és a Szegedi Tudományegyetem adatbázisa (SZTE Publicatio) tartalmazta az idéző közleményeket teljes szövegű eléréssel. Számos hivatkozó mű érhető el továbbá az Arcanum Digitális Tudástár adatbázisában, különösen is a *Hadtörténelmi Közlemények* és a *Századok* tudományos folyóiratok lapszámainak tanulmányai.

Logikusan gondolkodva, a nemzetközi indexelő adatbázisokban történő keresések kapcsán elsősorban az idegen nyelvű publikációk jöhettek szóba. Perjés Géza öt legtöbbet idézett műve közül az első egy magyar kiadású, angol nyelvű tudományos folyóiratcikk, a második pedig egy nemzetközi megjelenésű, angol nyelvű tudományos monográfia.¹⁴ Ugyanakkor az idegen nyelvű írások vonatkozásában az Egyetem által előfizetett magyarországi adatbázisokban (Arcanum Digitális Tudástár, MeRSZ) folytatott keresések is eredményesek voltak, szép számmal érkezett találat a hivatkozó művekre.

Egy szerző tudományos munkásságának teljes hivatkozáslistáját, az összes valaha történt idézést felkutatni szinte lehetetlen. A Perjés Géza publikációira érkezett idézések esetében sincs ez másként. A feldolgozás során arra törekedtünk, hogy a rendelkezésre álló nyomtatott és elektronikus forrásokból, adatbázisokból annyi idézést gyűjtsünk, amennyi elégséges arra, hogy átfogó képet nyújtsunk Perjés tudományos életben való jelenlétéről. Munkánk eredményeként a mai napig 859 független idézést regisztráltunk műveire az MTMT-ben, a tudománymetria alapján számított Hirsch-index mutatószáma pedig jelenleg 19-es, ami igen számottevő a magyar hadtudomány egészét tekintve. Különösen jelentősnek tartjuk, hogy közel 300 külföldön megjelent publikációban idézik, amelyek között körülbelül negyven nagy presztízsű, nemzetközi értékeléssel rendelkező folyóiratban jelent meg. Írásait emellett komoly külföldi kiadású (Cambridge University Press, Routledge) monográfiák vagy azokban megjelent könyvfejezetek is hivatkozzák. Perjés Géza tudományos munkásságának hatása tehát egyértelműen dokumentálható mind a hazai, mind a nemzetközi szinten.

13 Forrás: <https://www.uni-nke.hu/konyvtar/adatbazisok> (A letöltés dátuma: 2023. 02. 21.)

14 Perjés 1970 és Perjés 1989. Forrás: https://m2.mtmt.hu/api/report/1438937/actions/list?field=39&format=html&sort=citingPubCountWoOther,desc&cite_type=2&skip_diss_other=1&citationData=32652638;91;91,32704826;67;67,32685499;47;47,32636190;46;46,1055279;38;40,32628182;38;38,32661801;34;34,32600683;31;31,32600687;29;29,32704790;28;28,32695577;26;26,24484264;25;25,32694875;21;21,32695232;20;20,32704830;20;20,32591809;19;19,32598186;19;19,32636360;19;19,32726482;19;19 (A letöltés dátuma: 2023. 11. 01.)

1. táblázat

Perjés Géza tudományometriai adatai az MTMT-ben

(Forrás: MTMT2 Perjés Géza <https://m2.mtmt.hu>; a letöltés dátuma: 2023. 11. 01.)

MTMT közlemény és idéző összefoglaló táblázat				
Perjés Géza adatai (2023. 11. 01)				
KÖZLEMÉNY TÍPUSOK	SZÁMA		HIVATKOZÁSOK	
	Összes	Részle- tezve	Füg- getlen	Összes
<i>Tudományos közlemények</i>				
I. Tudományos folyóiratcikk	63	—	—	—
külföldi kiadású szakfolyóiratban idegen nyelven	—	3	34	34
külföldi kiadású szakfolyóiratban magyar nyelven	—	0	0	0
hazai kiadású szakfolyóiratban idegen nyelven	—	3	92	92
hazai kiadású szakfolyóiratban magyar nyelven	—	57	152	152
II. Könyvek	11	—	—	—
<i>a) Könyv, szerzőként</i>	11	—	—	—
idegen nyelvű	—	2	67	67
magyar nyelvű	—	9	261	263
<i>b) Könyv, szerkesztőként</i>	0	—	—	—
idegen nyelvű	—	0	—	—
magyar nyelvű	—	0	—	—
III. Könyvrészlet	28	—	—	—
idegen nyelvű	—	8	24	24
magyar nyelvű	—	20	101	101
IV. Konferenciaközlemény folyóiratban vagy konferenciakötetben	6	—	—	—
idegen nyelvű	—	0	0	0
magyar nyelvű	—	6	2	2
Közlemények összesen (I.—IV.)	108	—	733	735
Absztrakt	0	—	0	0
Kutatási adat	0	—	0	0
További tudományos művek	30	—	50	50
Összes tudományos közlemény	138	—	783	785
Hirsch index	19	—	—	—
Oktatási művek	0	—	—	—
Felsőoktatási művek	0	—	—	—
Felsőoktatási tankönyv idegen nyelvű	—	0	0	0
Felsőoktatási tankönyv magyar nyelvű	—	0	0	0
Felsőoktatási tankönyv része idegen nyelven	—	0	0	0
Felsőoktatási tankönyv része magyar nyelven	—	0	0	0
Oktatási anyag	0	—	0	0

Oltalmi formák	0	—	0	0
Alkotás	0	—	0	0
Ismeretterjesztő művek	24	—	—	—
Folyóiratcikk		21	7	7
Könyvek	—	1	0	0
További ismeretterjesztő művek	—	2	0	0
Közérdekű vagy nem besorolt művek	31	—	3	3
További közlemények	0		0	0
Egyéb szerzőség	10	—	0	0
Idézők szerkesztett művekre	—	—	0	0
Idézők disszertációban, egyéb típusban	—	—	66	66
ÖSSZES közlemény és összes idézőik	203	—	859	861

Egy 20. századi hadtudós szellemi öröksége

Perjés Géza neve és munkássága a tudománymetria tanúsága szerint elsősorban a hadtudomány és a történettudomány/hadtörténet területén hagyott maradandó nyomot. A fenti szakterülettel foglalkozó kortársai, kollégái, vitapartnerei (akiből volt bőven), tisztelői és tanítványai előszeretettel idézték és napjainkban is idézik műveit. Hadtudományi munkái közül elsősorban Clausewitzről írt két kötete,¹⁵ valamint a logisztika és a 17. századi stratégia összefüggését úttörőként vizsgáló magyar nyelvű kismonográfiája (*Mezőgazdasági termelés, népesség, hadseregélelmezés és stratégia a XVII. század második felében*) és annak az *Acta Historica Academiae Scientiarum Hungaricae* című hazai folyóiratban angolul megjelent rövid változata,¹⁶ valamint a Zrínyi–Montecuccoli vitáról írt, magyarul és utóbb angolul is közzétett tanulmánya keltette a legnagyobb figyelmet.¹⁷ A magyar hadtudomány legjelesebb képviselői rendre reflektálták írásait.¹⁸

Történeti, hadtörténeti publikációból idézettség tekintetében magasan kiemelkednek a mohácsi csatával foglalkozó írásai. Ennek oka, hogy Perjés több Moháccsal kapcsolatban megfogalmazott nézete (az ún. szulejmáni ajánlat feltételezése, az akció-rádiusz elmélete és a korabeli politikai elit korábitól eltérő megítélése) erőteljes,

15 Perjés 1983 és Perjés 1988. Az előbbire 30, az utóbbira 32 független hivatkozást találtunk.

16 Perjés 1963. A kismonográfiára 39 független hivatkozást regisztráltunk. Az angol változatot (Perjés 1970) idéző 105 publikációból 100 külföldi szerző, külföldön megjelent munkája.

17 Perjés 1961–1962.; Perjés 1982. Az előbbire összesen 62 (32+30), utóbbira 12 hivatkozást rögzítettünk.

18 Többször idézi Kovács Jenő, Nagy Miklós Mihály, Szendy István, Resperger István, Forgács Balázs, Turcsányi Károly, Hegedűs Ernő, Ruszin-Szendi Romulusz, Padányi József, hogy csak néhányat említsünk a 20. századi magyar hadtudomány képviselői közül. Ezekből megállapítható, hogy Perjés hadtudományi munkáit a hadtudósok sokkal inkább elfogadták, mint történeti tárgyú műveit a történetészek. Vö. Nagy M. 2017. és Nagy M. 2023, 35–38.

hosszan elhúzódó szakmai, időnként a közéletben is tovább gyűrűző vitát generált (ez volt az ún. Mohács-vita¹⁹). Az *országút szélére vetett ország* címmel a magyar állam Mohács utáni fennmaradásának kérdését taglaló történelmi esszé, amely elsőként a *Kortárs* irodalmi folyóiratban folytatásokban jelent meg, utóbb a Magvető Kiadó Gyorsuló idő sorozatában önálló füzetben is,²⁰ a *Mohács* című 1979-es könyv és annak 1989-ben New Yorkban kiadott angol változata (*The fall of the medieval kingdom of Hungary, Mohács 1526 – Buda 1541*) pillanatnyilag 159 hivatkozást számlál. A három könyv közül szakmailag talán legmegosztóbb az 1979-ben a Magvető Kiadónál napvilágot látott kötet volt. Perjés konkrét érveit s elméletét a történész szakma szinte egyöntetűen cáfolta, elutasította. Az elutasító idézők között olyan neveket találunk, mint például Fodor Pál, Kubinyi András, Kosáry Domokos, Szakály Ferenc, Barta Gábor. A későbbi hivatkozások azonban arra utalnak, hogy Perjés kérdésfelvetése hosszú távon rendkívül inspiráló hatást gyakorolt a kutatókra.²¹ A *Mohács*-kötetre összegyűjtött 49 idézés²² egy tizede idegen nyelvé: angol, francia, horvát és német. Idéztek például Clifford Rogers, az Egyesült Államokban található West Point Katonai Akadémia történész professzora, Gilles Veinsten francia történettudós, az École des hautes études en sciences sociales (EHESS) párizsi egyetem egykori munkatársa vagy Georg Hazai, a Ciprusi Egyetem Turkológia Tanulmányok Tanszék tanszékvezető történész professzora is. A New Yorki angol kiadást szintén számos külföldi szerző forgatta. Az ehhez köthető több mint félszáz idézés tíz százaléka magas minősítésű (Q1, Q2 és Q4 SJR értékkel rendelkező), történettudománnyal foglalkozó nemzetközi szakfolyóiratokban megjelent tanulmányokból származik. A külföldi hivatkozások azt mutatják, hogy, Perjés Mohácsról alkotott felfogása a hazainál kedvezőbb fogadtatásra talált az országhatárokon túl.

Mohács mellett Perjés legnagyobb hatású hadtörténelmi munkáit a költő, hadvezér Zrínyiről írta. Pályafutása során 25 írást szentelt Zrínyinek. Kiemelkedik ezek sorából az 1965-ben a Gondolat Kiadó jóvoltából megjelent *Zrínyi Miklós és kora* című monográfia, amely erőteljes kánonformáló hatással volt a Zrínyi-képre, és a kortárs szakmai kritika és az 1945 utáni történetírást mérlegre helyező historiográfiai

19 Pontosabban a Nemeskürty István *Ez történt Mohács után* c. könyvének (Budapest, Szépirodalmi Kiadó, 1966) megjelenését követően kibontakozott vita második szakasza. A Mohács-vitáról összefoglalóan lásd: Erős 2013., Erős 2014. és B. Szabó 2019.

20 Mint azt egyik lektorunk, Nagy Miklós Mihály helyesen észrevételezte, e munka az MTMT adatlapján tévesen van a tudományos kötetek közé sorolva, mert inkább ismeretterjesztő mű, történelmi esszé.

21 Erre itt csak egy példát említenénk, Kubinyi András véleményét: „Perjés Géza tudományos tevékenységéből sokat lehetett tanulni, még akkor is, ha nem azonos nézetet vallottunk. Magam a mohácsi csatával kapcsolatban álltam vele vitában, de egyes ottani megállapításait azért megfontolásra érdemesnek tartom. Számomra azonban a hadseregellátási, logisztikai kérdések fontosságának felismerése az, amelyben a legtöbbet tanultam tőle.” Kubinyi 2007, 33.

22 A nyomtatott forrásokban talált hivatkozások mellett mind a Google, mind a Google Tudós keresőjében rá lehetett bukkanni releváns találatokra. Forrás: https://scholar.google.com/scholar?cites=17465426465685519514&as_sdt=2005&sciodt=0,5&hl=hu (A letöltés dátuma: 2023. 02. 16.) Az Arcanum Digitális Tudástár szintén tartalmaz több olyan dokumentumot, melyben ez megtalálható hivatkozott műként. Forrás: https://adt.arcanum.com/hu/search/results?list=eyJxdWVyeSI6ICJQZlJqXHUwMGU5cyBHXHUwMGU5emEgXCJNb2hcdTAwZTFjc1wiDE5NzkifQ&per_page=20 (A letöltés dátuma: 2023. 02. 16.)

áttekintések egyaránt elismerő hangon szóltak róla. Ezt tükrözi az MTMT-be felvitt 47 idézés adat.²³

Perjés hazai kiadású könyveire közel háromszáz hivatkozást sikerült összegyűjteni és feltölteni az MTMT rendszerébe, ezek körülbelül egy tizede külföldi megjelenésű művekben történt. A magyar kiadású kötetekbe írt könyvfejezeteire százötven idézést, míg a Magyarországon megjelent, hatvanat meghaladó folyóiratcikke kapcsán közel háromszáz hivatkozást rögzítettünk az adatbázisban. Figyelemre méltó, hogy utóbbiaknak a negyvenöt százaléka idegen nyelvű, külföldi kiadású publikáció, hivatkozták Kis-Ázsiától és Oroszországtól kezdve Kelet-, Közép-, Észak- és Nyugat-Európán át egészen a tengerentúlig, az Egyesült Államokig.

A nem tudományos besorolású írásaira is sikerült összegyűjteni tizennégy idézést. Érdekes, hogy noha minden ismeretterjesztő és közérdekű publikáció magyar nyelvű, az idéző művek között található angol és francia dokumentum is.

Perjés Géza idegen nyelvű, külföldi megjelenésű publikációi között öt-öt folyóiratcikk és könyvfejezet, valamint egy kis- és egy nagymonográfia található. A publikációk angol, francia, német és török nyelven íródtak. Az ezekre a művekre talált, és az MTMT-be rögzített hivatkozások száma meghaladja a százharmincat, amelyeknek több mint kilencven százaléka idegen nyelvű közlemény. Az idéző források között található angol, cseh, finn, francia, horvát, lengyel, német, román, spanyol, svéd, szerb, szlovén, török nyelvű dokumentum. Perjésnek az Ausztriában és az Egyesült Államokban kiadott tanulmánykötetekben napvilágot látott öt írását húszan idézték, főként nemzetközi kiadású, angol és német nyelven írt művekben. Angolul, németül és franciául írt, neves külföldi periodikákban megjelent tanulmányaira mintegy negyven hivatkozás történt, többnyire angol nyelvű munkákban.

Perjés Géza nemzetközi megjelenésű publikációiról tehát elmondható, hogy túlnyomó többségben külföldi kiadású közlemények idézték őket. A hivatkozó művek mindösszesen tíz százaléka az olyan magyar nyelvű publikáció, ami itthon jelent meg.

Perjés Géza munkássága a tágabb nyilvánosságban

A Perjés Gézát vitára serkentő írásai, interjúi és közéleti szereplései ismertté tették nemcsak a szakmai berkekben, de a tágabb nyilvánosságban is. Ebből fakadóan számos ismeretterjesztő vagy közérdekű jellegű írásban is megemlítették őt, főként olyanokban, amelyek hadtörténeti vonatkozású eseményeket, megemlékezéseket mutattak be, konferenciákról tudósítottak, vagy különböző vitaindító gondolatokat tartalmaztak. Napi- és hetilapokban ugyanúgy találkozhatunk a nevével, mint tudományos szakkikkek vagy tanulmányok idézéseiben.

A publikációs munkásság egészére vetítve meglehetősen nehéz lett volna megvizsgálni a Perjés Géza nevét megemlítő írások és a tényleges hivatkozások relációját, így az tíz legtöbbet idézett publikációra²⁴ esett a választásunk. A művek között egy

23 <https://m2.mtmt.hu/gui2/?mode=browse¶ms=publication;32636190> (A letöltés dátuma: 2023. 11. 07.)
Perjés 1965. Ehhez még hozzászámíthatjuk a könyv 2. kiadására történt 25 hivatkozást. Perjés 2002.

24 Forrás: <https://m2.mtmt.hu/gui2/?type=authors&mode=browse&sel=authors10081629&filterAndSortData=sort:citingPubCount;desc;filter> (A letöltés dátuma: 2023. 03. 28.)

angol nyelvű, hazai kiadású szakkikk és egy, az Egyesült Államokban kiadott monográfia, valamint hét magyar nyelvű, itthon megjelent monográfia és egy magyar nyelvű, hazai folyóiratban publikált szakkikk található meg.

A kereséseket két hazai adatbázisban, az Arcanum Digitális Tudástár keresőjében, és az Országos Széchényi Könyvtár által működtetett Elektronikus Periodika Adatbázisban folytattuk le. Választásunk azért erre a két adatbázisra esett, mert úgy véltük, hogy mindkettő tartalmaz kellő mennyiségű forrást, illetve mindkét felületen lehet olyan kereséseket végezni, amelyek pontos találati eredményekhez vezetnek.

Érdeklődésünk arra irányult, hogy milyen mértékben találhatóak nem tudományos jellegű írásokban említések vagy megjegyzések Perjés Géza művei kapcsán, szakmai közösségnek szánt közleményei túlmutatnak-e a tudományos érdeklődésen.

Perjés Géza idézettségi szempontból tíz legjelentősebb közleményének címét különböző keresőkifejezéseket használva futtattuk le a két adatbázisban, előre gondolkodva azon, hogy a keresőszavakra a legrelevánsabb találatok érkezzenek.²⁵ A kapott eredményeket a 2. táblázatban összesítettük.

Ahogy a táblázatból látszik, a kapott eredmények nagy többségében tudományos közleményekben való hivatkozásokat találunk az adatbázisokban. Perjés Géza legidézettebb publikációi vonatkozásában elsősorban a hazai történettudósok közössége által elismert és használt, hadtörténettel is foglalkozó történettudományi szakfolyóiratok (*Hadtörténelmi Közlemények, Aetas, Századok*) tanulmányaiban volt hivatkozási és utalási találat. Ez azért sem meglepő, mert a 20. század második felében a történészek között a fenti folyóiratokban zajlottak a szakmai viták. Emellett valamivel több mint tizenegy százalékuk ismeretterjesztő vagy közérdekű periodikákban, jellemzően napilapokban (*Könyvvilág, Magyar Nemzet, Magyar Hírlap, Népszabadság, Népszava*) megjelent könyvajánlókból, ismertetésekből, kritikákból származik.

A legidézettebb publikációk elsősorban Magyarországon jelentek meg, ezért a vizsgálat elsősorban a hazai adatbázisokban való hivatkozási és említési, utalási találatokra terjed ki. Ennek ellenére, amennyiben az ezekkel a művekkel kapcsolatos kereséseket például a Google keresőfelületen lefuttatjuk, találatokat kapunk (különösen az idegen nyelvű címekre) a nemzetközi weboldalokról is. Katalógusok, adatbázisok, könyvesboltok, egyetemi repozitóriumok, hírportálok, tanulást támogató oktatási honlapok említik a közleményeket

A legtöbbet hivatkozott művekre kapott találatokból jól látszik, hogy Perjés publikációi nem csak a szakmai közösséget mozgatták meg.

25 Például az 1983-as kiadású *Clausewitz*-kötet címét nem lehetett csupán idézőjelek közé beillesztve (jelentősége, hogy pontosan az idézőjelek közötti szavakra, szókapcsolatokra történik a keresés) lefuttatni, még akkor sem, ha a cím elé írjuk Perjés Géza szerzői nevét. Ez esetben ugyanis az összes olyan dokumentumot megjeleníti eredményként az adatbázis, ahol a „Perjés Géza” és a „Clausewitz” kifejezések szerepelnek, a konkrét dokumentumra való utaláson felül is. A cél az volt, hogy kizárólag olyan találatok érkezzenek, amelyek Perjés Géza „Clausewitz” című, 1983-as megjelenésű kötetére vonatkoznak.

2. táblázat.

A tíz legtöbbet idézett Perjés publikációra történt hivatkozások és említések megoszlása az Arcanum és az EPA adatbázisban

(Készítette: Margit István)

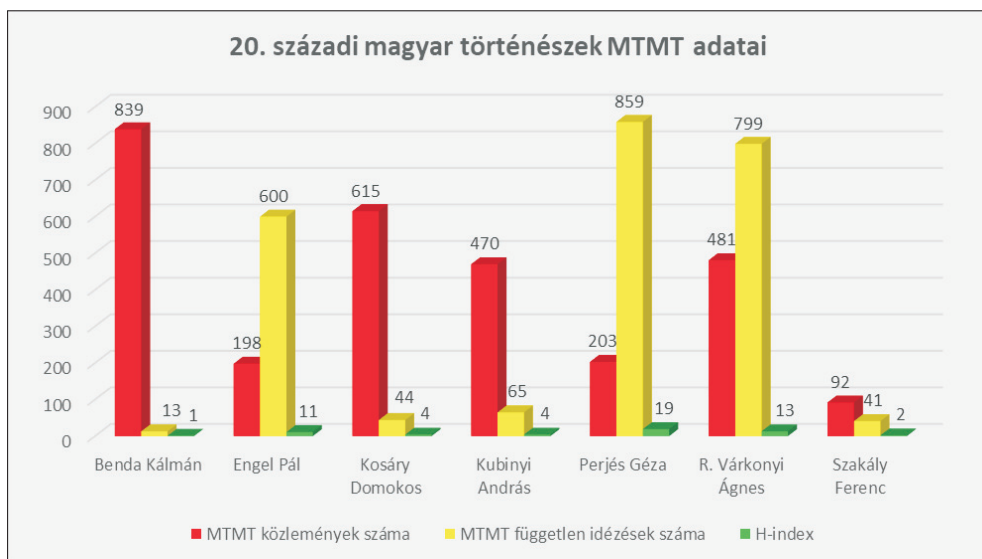
<i>A dokumentum címe</i>	<i>Dokumentumtípus</i>	<i>Találatok száma (Arcanum)</i>	<i>Találatok száma (EPA)</i>	<i>Ismeretterjesztő vagy közérdekű művekben</i>
Army provisioning, logistics and strategy in the second half of the 17th Century. <i>Acta Historica Academiae Scientiarum Hungaricae</i> , 1970/1–2. 1–52.	Folyóirat-cikk	14	4	0
<i>The fall of the medieval kingdom of Hungary: Mohács 1526 – Buda 1541.</i> New York (USA), Columbia University Press, 1989. 307 o.	Monográfia	64	13	1
<i>Mohács.</i> Budapest, Magvető, 1979. 465 o.	Monográfia	143	74	44
<i>Zrínyi Miklós és kora.</i> Budapest, Gondolat, 1965. 390 o.	Monográfia	109	114	18
<i>Seregszemle. Hadtörténeti és művelődéstörténeti tanulmányok.</i> Budapest, Balassi Kiadó, 1999. 332 o.	Monográfia	45	34	10
<i>Mezőgazdasági termelés, népesség, hadseregélemezés és stratégia a XVII. század második felében (1650–1715).</i> Budapest, Akadémiai Kiadó, 1963. 189 o.	Monográfia	17	8	0
<i>Az országút szélére vetett ország: A magyar állam fennmaradásának kérdése a Mohácstól Buda elestéig tartó időben.</i> Budapest, Magvető, 1975. 112 o.	Történelmi esszé	67	28	15
<i>Clausewitz és a háború praxeológiája.</i> Budapest, Zrínyi Katonai Lap- és Könyvkiadó, 1988. 260 o.	Monográfia	20	20	6
A „metodizmus” és a Zrínyi–Montecuccoli vita. I. rész. <i>Századok</i> , 1961/4–5. 507–535.	Folyóirat-cikk	13	15	0
<i>Clausewitz.</i> Budapest, Magvető, 1983. 506 o.	Monográfia	44	47	6
Összesen:		536	357	100

20. századi történészek az MTMT rendszerében – a szellemi örökség védelmének egy lehetséges módszere

Tanulmányunk befejezéseként Perjés Géza és néhány kiemelkedő, ismert és szakmailag elismert 20. századi magyar történész MTMT-be felvitt műveit, azok hivatkozásait, tudományometriai mutatóit vetjük össze. Ezek együttes vizsgálata érdekes információkat mutat az egyes szerzők munkásságának az adatbázisba való feltöltöttsége kapcsán, s rávilágít az ilyen típusú feldolgozások szükségességére.

A vizsgálat további különlegessége, hogy a kortárs szerzők (R. Várkonyi Ágnes kivételével) Perjés Gézához hasonlóan az MTMT első verziójának elindulása, azaz 2009 előtt elhunytak, így a publikációk és a hivatkozások rögzítése általuk már nem, csak posztumusz MTMT szerzői profil létrehozásával, és egy, a rendszer használatában jártas személy által valósulhatott meg.

A rendelkezésre álló szám adatok alapján, melyeket az adatbázis külső felületéről is elérhető és lekereshető szerzői összefoglaló táblázat segítségével állítottunk össze, az alábbi diagram készült el:

1. ábra.

Kortárs magyar történettudósok tudományometriai mutatói az MTMT alapján

(Készítette: Margit István, az MTMT 2023. november 7-én letöltött adatai alapján)

Az ábrán jól megfigyelhető a különbség az MTMT-be feltöltött publikációk száma és a feldolgozott hivatkozások, és ebből fakadóan a tudományometriai index értéke között. Egy szerzői munkásság összegyűjtése a meglévő publikációk ismeretében ugyanis sokkal limitáltabb, és lényegesen kevesebb ideig tart, mint a hosszadalmas kutatást igénylő idézettség összegyűjtése. A Perjés kortársai közül kiragadott hat, jelentős történetírói oeuvre-t, szellemi örökséget hagyott szerző MTMT-beli

profilja szinte kizárólag a teljes életmű hiánytalan rögzítésére szorítkozik, és bár többségüknek kétszer-háromszor annyi írása jelent meg, mint Perjésnek, az azokra történt hivatkozásokat nem regisztrálja. Mivel a felvitt hivatkozások a H-index értékét erősen befolyásolják, az alacsony idézésszám esetükben alacsony H-index értéket eredményez. Mindössze Engel Pál és R. Várkonyi Ágnes MTMT profilja áll a valósághoz közelebb, bár mindkettőjük idézettségi mutatója bizonyosan bővíthető lenne. Meggyőződésünk, hogy egy kis ráfordítással, időbefektetéssel mindegyik szerző tudományometriai index értékét lehetne növelni, illetve megközelíteni, elérni vagy meghaladni a 10-est, ami a Magyar Tudományos Akadémia II. Filozófia és Történettudományok Osztály Történettudományi Bizottság MTA doktora cím pályázat minimumkövetelménye.²⁶ Ezt a módszert alkalmazva, hazai adatbázisba feltöltve és feldolgozva, megőrizhetővé és átadhatóvá válhat nem csak a történészek, de más tudományterületek alkotóinak szellemi öröksége is.

Összegzés

Perjés Géza publikációs munkásságának az MTMT-ben való feltüntetése egy érdekes kísérlet, és egyben tapasztalatszerzés is volt. Ez az egyedi kezdeményezés rávilágított arra, hogy sokkal több szegmensből áll egy tudományos pályafutás során keletkezett publikációs és hivatkozási lista tartalmának összegyűjtése és rögzítése, mint azt az ember elsőre gondolná.

Összességében elmondható, hogy előzetes várakozásunk mind a megtalált és rögzített hivatkozások, mind a tudományometriai index érték esetében megvalósult. Történt mindez úgy, hogy az idézések gyűjtése korántsem terjedt ki Perjés összes tudományos művére, illetve a hivatkozásokkal rendelkező közlemények esetében csupán azok egy része került be az adatbázisba.

Perjés Géza egy olyan korban élt, kutatott, és írt, amikor még nem állt rendelkezésre olyan nyilvános internetes felület, ahol a szakmai tevékenysége nyomán született publikációit bemutathatta volna. Nekünk ez a lehetőség megadatott, éltünk vele, így egy nagy hatású hadtudós öröksége most már az online térben is látható, megőrizve és elérhetővé téve azt az utókor számára.

FELHASZNÁLT IRODALOM

- Az *értelem bátorsága* 2005. Hausner Gábor (szerk.): *Az értelem bátorsága. Tanulmányok Perjés Géza emlékére.* Budapest: Argumentum.
- Barta Gábor 1976. Mohács ürügyén. (Szaktudomány és ismeretterjesztés). *Jelenkor*, (2): 918–927.
- Barta Gábor: 1980. Az országot szélére vetett vita. *Magyar Tudomány*, 25 (2): 113–121.
- Coutau-Bégarie, Hervé 1983. *Le phenomene „nouvelle histoire”: stratégie et idéologie des nouveaux historiens.* Paris.
- Coutau-Bégarie, Hervé 1989. *Le phenomene „nouvelle histoire”: grandeur et décadence de l'école Annales.* Paris.

²⁶ Forrás: https://mta.hu/data/dokumentumok/doktori_tanacs/II.%20Osztaly/II_osztaly_DoktoriMinimumkovetelmenyekTara_20200901tol.pdf (A letöltés dátuma: 2023. 03. 31.)

- Erős Vilmos 2013. Magyar Historiker-Streit? (A Mohács-vita az 1960-as és 70-es években.)
In S. Varga Pál, Száraz Orsolya, Takács Miklós (szerk.): *A magyar emlékezhelyek kutatásának elméleti és módszertani alapjai*. 301–312. Debrecen (Loci Memoriae Hungaricae, 2.)
- Erős Vilmos 2014. A Mohács-vita. *Magyar Szemle*, (Új Folyam) 23 (5–6): 55–76.
- Gyáni Gábor 2006. Elbeszélhető-e egy csata hiteles története? Metatörténeti megfontolások.
Hadtörténelmi Közlemények, 119 (1): 126–133.
- Hausner Gábor 2020. Egy egykori ludovikás a magyar katonai felsőoktatás és a tisztí hivatás történelmi jelentőségű átalakulásában. Perjés Géza munkái elé. In: Perjés Géza: *Tiszt – képzés*. 9–27.
Budapest: Ludovika Egyetemi Kiadó.
- Hausner Gábor 2022. Perjés Géza. In Csikány Tamás, Hausner Gábor (szerk.): *Ludovikás életutak*. 199–211.
Budapest: Ludovika Egyetemi Kiadó.
- Kosáry Domokos 1978. *Magyar külpolitika Mohács előtt*. Budapest: Magvető Kiadó.
- Kubinyi András 1981. A mohácsi csata és előzményei. *Századok*, 115 (1): 66–107.
- Kubinyi András 2007. Logisztikai kérdések a Mohács előtti magyar hadszervezetben,
In Uő: *Nándorfelhérvártól Mohácsig. A Mátyás- és Jagelló-kor hadtörténete*. 33–49.
Budapest: Argumentum Kiadó (A Hadtörténelmi Intézet és Múzeum Könyvtára)
- Nagy László 1967. Hadtörténetírásunk fejlődése a felszabadulás óta. *Századok*, 101 (6): 1205–1215.
- Nagy Miklós Mihály 2007. Akciórádiusz és magyar táj. *Aetas*, 21 (4): 97–115.
- Nagy Miklós Mihály 2017. Interpretáció Clausewitz fő művének nyolcadik könyvéhez.
Hadtudományi Szemle, 10 (1): 98–112.
- Nagy Miklós Mihály 2023. Clausewitz hadelmélete korunkban. *Hadtudomány*, 33 (2): 30–46.
<https://doi.org/10.17047/HADTUD.2023.33.2.30>
- Pamlényi Ervin 1967. A magyar történetírás fejlődése a felszabadulás óta. *Századok*, 101 (6): 1185–1204.
- Perjés Géza 1961–62. A „metodizmus” és a Zrínyi–Montecuccoli vita. 1–2.
Századok, 95 (4–5): 507–535; 96 (1–2): 25–45.
- Perjés Géza 1963. *Mezőgazdasági termelés, népesség, hadseregélelmezés és stratégia a XVII. század második felében*.
Budapest: Akadémiai Kiadó.
- Perjés Géza 1965. *Zrínyi Miklós és kora*. Budapest: Gondolat.
- Perjés Géza 1970. Army provisioning, logistics and strategy in the second half of the XVII. Century.
Acta Historica Academiae Scientiarum Hungaricae, 16 (1–2): 1–52.
- Perjés Géza 1982. The Zrínyi-Montecuccoli controversi. In Király Béla et al. (Ed.): *From Hunyadi to Rákóczi. War and society in late medieval and early modern Hungary*. 335–349. Columbia University Press (East European monographs 104: War and society Eastern Central Europe III.)
- Perjés Géza 1983. *Clausewitz*. Budapest: Magvető Kiadó.
- Perjés Géza 1989. *The fall of the medieval kingdom of Hungary, Mohács 1526 – Buda 1541*.
New York: Columbia University Press.
- Perjés Géza 1998. *Clausewitz és a háború praxeológiája*. Budapest: Zrínyi Kiadó.
- Perjés Géza 2002. *Zrínyi Miklós és kora*. 2. bőv. kiadás. Budapest: Osiris Kiadó.
- Rainer M. János 2018. *Századosok*. Budapest: OsirisKiadó – Országos Széchényi könyvtár.
- Romsics Ignác 2011. *Clio bűvöletében. Magyar történetírás a 19–20. században – nemzetközi kitekintéssel*.
Budapest: Osiris Kiadó.
- B. Szabó János 2019. A mohácsi csata a modern kori történetírásban (Historiográfiai vázlat).
In Fodor Pál, Varga Szabolcs (szerk.): *Több mint egy csata: Mohács. Az 1526. évi ütközet a magyar tudományos és kulturális emlékezetben*. 337–379. Budapest: MTA Bölcsészettudományi Kutatóközpont.
- Szakály Ferenc 1979. Oktalan oknyomozás Perjés Géza Mohács-könyvéről. *Kritika*, (10): 21–23.
- R. Várkonyi Ágnes 1999. „Courage d’esprit”. Bevezetés Perjés Géza tanulmányaihoz.
In Perjés Géza: *Seregszemle. Hadtörténelmi és művelődéstörténelmi tanulmányok*. 7–14.
Budapest: Balassi Kiadó.
- R. Várkonyi Ágnes 2005. A történetíró bátorsága. (Bevezetés) In Hausner Gábor (szerk.): *Az értelem bátorsága*. 2005. 7–9. Budapest: Argumentum Kiadó.
- Veszprémy László 2014. Bevezető. In Perjés Géza: *Csatakönyv. Tanulmányok a magyar és az egyetemes történelem csatáiról*. 7–13. Budapest: HM Hadtörténelmi Intézet és Múzeum.